

AKRABALIK SANATI (VE ŞANSI): DAHA İYİ BİR DÜNYADA AİLE, CİNSELLİK VE ÇOCUK BAKIMI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER²

Cynthia Peters

Çeviren: Müjde Yılmaz, Ayşen Şansal

Cynthia Peters bu makalede “akrabalık alanı”nın daha iyi bir dünyada nasıl bir işlev görebileceği üzerine fikirler sunuyor. Nasıl akrabalık yapacağımızı tanımlayan pratikler dizisi tercih ve niyetle ilgilidir; biyolojinin değişmez kuralları değildir. Dolayısıyla kolektif bir süreç ve katılımcılık esası doğrultusunda akrabalığı yeniden tanımlayabiliriz. Makalede, ailenin rolü, ebeveyn ve çocuk ilişkisi, insanların cinsellik ve cinselliklerini ifade etme ihtiyaçları ve çocukların, yardıma muhtaçların ve yaşlıların bakımı gibi özel ve kamusal ilişkilerimizi belirleyen pek çok konuda katılımcılığı teşvik edecek yeniden yapılandırmalar konusunda öneriler tartışmaya açılıyor.

GİRİŞ

Erich Fromm, *The Art of Loving*³ (Aşk Sanatı) adlı eserinde “AŞK BİR SANAT MIDIR?” diye sorar. “Eğer öyle ise bilgelik ve çaba gerektirir. Yoksa aşk, kişinin eğer şanslıysa ‘düşebileceği’ tesadüfi bir deneyim, hoş bir duygu mudur?” Fromm’un kitabı ilk varsayım üzerine kuruludur. Ben de, akrabalık için aynı şeyin geçerli olduğunu söyleyerek işe koyuldum. Nasıl “akrabalık yapacağımızı” tanımlayan pratikler dizisi olan kurumlar, tercih ve niyetle ilgilidir. Biyolojinin ya da değişmez kuralları olan kurumların nihai sonucu değildirler. Kolektif bir süreç ve süregiden pratikler yoluyla akrabalığın nasıl bir şey olduğunu belirleyebiliriz.

Her ne kadar akrabalık alanının toplumsal olarak yapılandığını düşünsem de, mesele şudur ki akrabalık aynı zamanda “içine düştüğün” bir şeydir. Hangi aileden doğacağımı veya kaç yıl yaşayacağımı ya da en çok hangi cinsiyetle özdeşleştirileceğini kendin seçmezsin. Doğduğunda seni ilk kimin seveceğini ya da hatta gerçekten sevilip sevilmeyeceğini sen belirlemezsin. Toplumun en savunmasız üyelerinin –bebeklerin– ilk akrabalık bağı “şansları” konusunda hiçbir tercih haklarının olmadığı gerçeği, akrabalık alanını nasıl yapılandıracağımız konusunda enine boyuna düşünmemiz gerektiğini açıkça ortaya koyuyor. Bu tartışmanın, sadece hayatlarının ileriki bir vaktinde akrabalık alanıyla nasıl ilişkileneceklerini seçebilecek kişiler için değil, bu konuda hiçbir tercih hakkı olmayanlar için de bir anlamı olmalı.

Ayrıca, akrabalık alanını oluşturan eylemler ve ilişkiler, tüm hayatımızdaki en önemli eylemler ve ilişkiler arasındadır. Akrabalık alanında:

- İnsanlar aile kurar ve hayat boyu sürecek bağlılıklar ve sadakat aile ile anlam kazanır. İnsanlar iş, siyaset, kültür vb. kamusal alanlardan bir şekilde ayrı ama yine de bu alanlarla sürekliliği olan bir mahremiyet yaratır.
- İnsanlar çocuk yetiştirir ve onlara hayatlarındaki toplumsal cinsiyet kimliği, dil, ırk/etnik kimlik, coğrafi kimlik ve dini kimlik gibi alanlar üzerinden ilk deneyimlerini kazandırır.
- İnsanlar cinsel ilişki yaşar ve cinselliği ifade etmeyi öğrenirler (ancak bu pratikler aileyle sınırlı değildir; cemaat/kültür/toplum içinde olabildiği gibi ekonomik alanda da yaşanabilir –Örn. erotik edebiyatın, filmlerin, seks oyuncaklarının, seks işçiliğinin vs. üretimi. Ayrıca cinsiyetin ve cinselliğin yüzde yüz “öğrenilmiş” davranışlar olduğunu ima etmiyorum. Aynı zamanda biyolojik temelleri de vardır).
- İnsanlar çocuklara, yaşlılara ve birbirlerine bakarlar, belirli ihtiyaçları algılar ve bu ihtiyaçları içtenlikle karşılamaya çalışırlar.

Akrabalık vizyonu hakkında yazmak zor bir iş; çünkü meseleyi doğru şekilde ele almak zaman alacak. Dahası, herkes için hiçbir zaman tamamen doğru olmayabilir, ancak mümkün olduğunca daha fazla insan için doğru olacak şekilde gelişebilir. Ne olması gerektiğinin tam bir tarifini vermek de mümkün değil. Şayet insanlar daha iyi bir toplumda işlev edinir ve nesiller boyu bu şekilde işlevleri devam ederse, elbette aile de bu yönde gelişecektir. Baskıcı işten ve baskıcı kültürden sıyrılabilmiş zihinler, aileyi nasıl düzenleyecekleri konusunda daha iyi tercihler yapacaktır.

“Katılımcı ekonomi” ve “katılımcı siyaset” isimlerindeki ‘katılımcılık’ bu alanlar için temel bir özelliktir. Aynı şey akrabalık alanı için de geçerli olabilir. Aile her ne kadar ekonomi ya da politikadan daha özel bir alan olsa da, güvenli, sağlıklı ve başarılı aileler kurmak için, tüm toplumun katılımı esastır. Herkes aynı tarz ailelerde yer almayacak ve herkes ebeveyn olmayı seçmeyecek olsa da, akrabalık alanının kök saldığında emin olmak için tüm toplum birlikte çalışmaya ilgi gösterir ve yeni toplumumuza rehberlik edeceği ümit edilen özgürlük, adalet, dayanışma, katılımcılık, çeşitlilik/hosgörü gibi değerlerin yeniden üretilmesine yardımcı olur.

Yaşam Boyu Bağlılık, Sadakat ve Mahremiyet

Belki de dayanışma, adalet, hoşgörü, katılımcılık ve özgürlüğün ekonomik ve siyasal kurumlarımızda hüküm sürdüğü daha iyi bir dünyada, bildiğimiz anlamdaki aile de yok olup gidecektir. Eğer dünya zalim değilse, “zalim bir dünyada sığınacak limana” kim ihtiyaç duyar? İşyeri, kültür, siyaset alanı sürekli insanlığınızı aşağılayıp durmasaydı, kim aile mahremiyetinin koruyucu bağlarını arardı? Aile mahremiyetinin ailenin işlevsizliğini örtmeye çalışan bir pelerin olduğu bu kadar aşikârken, kim bu mahremiyetin olumlu bir yönü olduğunu söyler? En iyi ihtimalle, şu iddia edilebilir: Ebeveynler kendi tatmin edilmemiş sevgi ve bağlılık ihtiyaçlarını karşılamak için umutsuzca aile kurmaya yeltenir. En kötü ihtimalle de ebeveynlerin kendi duygusal oyunlarında çocuklara birer kukla gibi yaklaşması, gençlere yönelik fiziksel ve duygusal istismarı da içeren geniş çaplı bir baskıya sebep olmaktadır. Günümüzün siyasal ve sosyal kurumları çocuklara çok az hak tanımakta, onları tacizin yalnızca en dikkat çekici türlerine karşı korumakta ve bunu da oldukça yetersiz bir şekilde yapmaktadır.

Eğer aileler sağlıklı ilişkilere, muhtemelen aşırı baskıya zemin olan mühürlü bir üreme alanı olarak faaliyet gösteriyor ve bu kadar tehlike yaratıyorsa neden var olsunlar ki?

Aile yaşamının savunabileceğim en önemli yanı hayat boyu bağlılık ve sadakat deneyimini yaşama fırsatı sağlamasıdır. Ailelerde, insanlar koşulsuz sevgiyi yaşama ve hissetme potansiyeline sahiptir. Bize miras kalan ve daha iyi bir toplum için koruyup beslememiz gereken bir özelliktir bu. Sevgiyi kazanmak için çabalamanıza gerek yoktur; sadece doğmak, kendinizi doğrudan onun içinde bulmanızı sağlar. Ailede hissedilen bu ilk sevgi, pek çok duygusal ihtiyacı karşılayacak ve hayat boyu sürecek bir bağlılığa dönüşebilir ve karşılığında da sizi sorumluluk sahibi bir birey yapabilir.

Bir çocukla ebeveyni arasındaki sevgiyi ve bağlılığı düşünün. Ebeveynler çocuklarına karşı büyük bir sevgi besleyebilirler; fakat bu demek değildir ki, ebeveynler sadece bu hissi veren bağın tadını çıkarır ve gerisine karışmaz. Aksine, her zaman çocuklarının ihtiyacı olan şeyleri yaparlar. Gecenin bir yarısı onları besler, altlarını değiştirir, oturup hikâyelerini dinlerler. Bu süreçte fedakârlıklarda bulunurlar. Genelde onlara daha derin ilişkiler ve bağlılıklar olarak geri döner bu, fakat neticede fedakârlıktır.

Bu arada, çocuklar –sevgi ve ilgi arsızları– sevgi ve bağlılıkla birlikte gelen sorumluluğa dair de bir şeyler öğrenir. Fedakârlığın bazen daha iyi bir sonuç doğurduğunu fark ederler ve sevgi koşulsuz bir hak olsa da onun kendiliğinden gelişen bir şey olmadığını görürler. Çocukların,

haklardan faydalanmak ve bu hakların sorumluluğunu almak arasındaki hassas dengeyi sağlayan eylemler için sahici rol modelleri vardır. Bu dengeleyici eylem daha iyi bir toplumun her alanının başarısı için vazgeçilmezdir, ayrıca doğuştan gelir. Sevilmek ve sevmek, bazen bu uğurda bir parçanızı feda etmek, sizi topluluk içine yerleştirir. Başkalarıyla bir bağ kurma konusundaki ilk deneyiminizdir bu. Şayet herkes sevgi dolu, güvenilir ilk deneyimler yaşarsa, tüm diğer alanlarda işleri yoluna koymanın ne kadar kolay olacağını merak etmemek elde değil.

Ashnda diğer tüm alanlar için şu, yol gösterici olabilir: Biz akrabalık alanındaki yapıları, çocuk büyüten ailelerin, önemli bir insani hak olan sevilmesine ve ayrıca eşit derecede önemli bir insani sorumluluk olan sevgiye karşılık vermesine yardımcı olacak şekilde sevgi dolu, güvenilir, baskıcı olmayan ilişkiler geliştirmesine elverişli şekilde mi düzenliyoruz?

Eğer öyle değilse, tekrar düşünelim.

Cinsel Kimlik, Dil, Irk/Etnik Kimlik, Coğrafi Kimlik ve Dini Kimliği Edinme

Çocuklar açıktır ki hangi ailede doğacaklarını, hangi dili konuşarak büyüyeceklerini, hangi ismi alacaklarını, ne tür dini pratikler içine dahil edileceklerini, hangi şehir, kasaba ya da hangi kırsal bölgede yaşayacaklarını seçme hakkına sahip değiller. Bunların her birinin çocuğun yaşamında büyük etkisi olacak; fakat çocuğun bu konuda seçme hakkı olmayacak. Bu nedenle toplum çocuk için başka türlü bir koruma kalkını olarak hareket etmeli. Bir çocuğun duygusal gelişiminin merkezinde ailesi olabilir, fakat aileyle sınırlı kalınmamalı ve toplum da bu konuda sorumluluk almalıdır.

Farz edelim ki ebeveynler çocuklarını düzenli olarak belli bir dini pratiğe maruz bırakıyor. Bu çocuklar dini ritüellerde yer alacak, belli bir inanç sistemini öğrenecek ve bir cemaat kimliği edinecektir –örn. Katolik ya da Yahudi. İşin doğası gereği, çocukların dini bir pratiği seçemeyeceği görülüyor. Ebeveynleri belli bir dine bağlarsa çocuklar da kendilerini bu dinin içerisinde bulurlar. Fakat toplum bu cemaatler ya da kültürel pratikler içerisinde ne olup bittiği ile ilgili sorumluluk üstlenebilir. Çeşitli kültürel pratiklere saygı gösterilirken, baskı kesinlikle kabul edilemez. Bir cemaatin kültürel pratiğine müdahil olmak için belirli kuralları takip etmek ve muhtemel haksızlıkları temel almak gerekir.⁴

Diyelim ki ebeveynleri, bir yaşına basan çocuklarını vaftiz ettirmek istiyor. Kilise cemaati içinde, rahibin bebeğin alınına su dökmesiyle bebeğin gelişini kutlayan bir seremoniye

katılarak bunu gerçekleştirirler. Bebeğin bu konuda bir seçim hakkı olmadığı çok açık; fakat cemaat bu olayda baskıcı bir durum olmadığı yönünde değerlendirmede bulunabilir. Çocuk büyüdükçe kendi dini pratikleri konusunda daha fazla tercih yetisi edinir ve değişiklik yapma yetisini ve özgürlüğünü onaylayan bir toplumda büyür. Peki ya bilincinin ve yaşamının tamamını etkisi altına alan cennet ve cehennemle ilgili hastalıklı fikirlerle psikolojik işkenceye maruz tutulursa? Veyahut insanın kanını donduran o çarmıha gerilmiş İsa görüntüsü, bu genç zihne sonsuza kadar suçluluk ve korku hissettirecek bir kâbusa dönüşürse? İşte bu bir sorundur. Problem şu ki *çocuğun yetiştirildiği hayatı sonradan değiştirmenin bir yolu yok.* (Bunun ebeveynlerin çocukları üzerine kurdukları ciddi bir iktidar olduğunu kabul etmemiz gerekir.) Yine de toplum olası baskıcı pratikleri hafifletebilir ve hafifletmelidir; ayrıca özgürce ve açıkça gelişecek kültürel/dini pratikler, çeşitliliği beslemenin yollarını arayabilir ve aramalıdır.

Dini bir pratik olan sünneti ele alalım. Bebeğin seçim hakkı yoktur; ancak bir başkasının onun hakkında aldığı bu dönülmez kararın izlerini hayatı boyunca o taşımak zorundadır. Belki de toplum, sünnetin çocuk ancak hayatı boyunca etkisini taşıyacağı bu kararı alabilecek olgunluğa eriştiğinde uygulanması gereken bir şey olduğuna karar verebilir. Mesela bazı Yahudiler oğullarını sünnet ettirme ritüeline oldukça büyük bir hassasiyet gösterir. Tahminimce bu ve bunun gibi konular büyük tartışmalar doğuracaktır. Sünnete yasaklama getirmek bu pratiğin el altından sağlıksız bir şekilde sürdürülmesine sebep olabilir veya tüm bir cemaatin kendisini, ibadetlerini kontrol altına almaya çalışan toplumdan ayırıştırmasına sebep olabilir. Ayrıca bebeklikte uygulanan sünnetin, uzun vadede, beyne kazınmış kanlı İsa figürleriyle başetmekten daha kolay olmadığını kim söyleyebilir?

Daha iyi bir toplumda nasıl konumlanacağımızı daha iyi anladıkça; hoşgörü, adalet vb. değerler ile adaletsizliğin süreklilik arz ettiğine yönelik kanaat dengelenecektir.

Örneğin çoğu insan, kadın sünnetinin adaletsiz döngünün en uç noktası olduğunu savunur ve buna izin verilmemesi gerektiğini öne sürer. Kadın sünneti erkek sünnetine kıyasla çok daha acı verici ve genital bölgenin tamamen işlevsizleştirilmesine yönelik bir eylemdir. Fakat, sorular bakidir. Yetişkin kadınların sünnet olmayı seçmelerine izin verilmeli mi? Daha az zarar verici bir şekilde yapılmasına müsaade edilmeli mi? Yaralama veya kesme şeklindeki herhangi bir dini ritüel kabul edilebilir mi? Kesme eyleminin yapısına mı bağlıdır? Hangi yaşta yapılır?

Bernice Johnson Reagon'ın söylediği bir şarkının sözlerini düşünüyorum:

Çocukların senin değil aslında.

Oğulları, kızlarıdır onlar

Hayatın kendine olan özleminin

Senin sayende gelirler

Ama senden değiller,

Belki seninledirler

Ama sana ait değiller.⁵

Eğer ebeveynlerine ait değilse çocuklar kime aittir? “Aidiyet” duygusu muhtemelen en temel insani ihtiyaç. Dolayısıyla toplum çocukları baskıcı pratiklerden uzaklaştırırken, aynı zamanda, onların kendilerini ayrılmaz bir parçası hissettikleri kültürel pratiklere, cemaatlere, dinlere, ailelere vs. erişimlerini de sağlamalıdır.

Bunu başarabilmek için ise toplum, aileler söz konusu olduğu müddetçe, özel ile şeffaf arasındaki dengeyi sağlamalıdır. Aileler din konusunda olduğu gibi, pratikleri konusunda da bir seçim yaparlar. Fakat aile bireyleri için aileye özgü konuların ortaya dökülebileceği pek çok fırsat yaratılmalıdır.

Diyelim ki heteroseksüel bir çift “geleneksel” bir çekirdek aile kurmak istiyor. Toplumun bazı üyeleri böyle bir aile yapısının adil olmayan ve hoş görülemez cinsiyetçi toplumsal cinsiyet dinamiklerin meydan vereceği konusunda tartışmak isteyebilir. Ya da bir yetişkin komününün evlat edinmek istediğini farz edelim. Yine toplumdaki bazı bireyler bunun doğru olmadığını; çünkü bu yapının, çocuğun ihtiyacı olan, kendisine karşı sorumlu olacak insanlarla kurulacak bir bağ fırsatını sağlayamayacağını düşünebilirler.

Toplum, çeşitli aile tercihlerine saygı göstererek yukarıdaki gibi senaryolara (çocuklara karşı olası risklere rağmen) imkân tanınmalıdır. Fakat aynı zamanda, ailelerin gelişmesi, iyi işlemesi ve sürekli olarak en sağlıklı tercihleri yapabilmesi konusunda desteklerde bulunmalıdır. Heteroseksüel çekirdek aile kendisini cinsiyetçi pratikleri yeniden üretirken bulabilir. Aile,

dağılmak ya da kararlarından caymak yerine; durumu düzeltme, olasılıkları yeniden düşünme, tavırlarını değiştirebilme, çocuklarına farklı alternatifler sunabilme vs. fırsatlarına sahip olmalıdır. Çok basit biçimde, toplum, ailelere sürekli olarak yaptıklarının farkında olabilmeleri için kaynaklar sunmalıdır. Baskıcı toplumlarda, zihinlerimiz iyi kararlar veremeyecek kadar *kısıtlanmıştır*. Daha iyi bir toplumda, herkes için daha özgür zihinlerle düşünme, problem çözme ve gelişme fırsatı taniyabildiğimiz sürece, doğru ya da yanlış diktetmeyeceğiz.

Somut olarak toplum, gönüllü akran destek grupları oluşturabilir; yetişkinlere ve çocuklara aile pratikleri hakkında düşünme imkânı sağlayacak, farklı bakış açıları kazandırabilecek, ihtiyaç olduğunda alternatifler önerebilecek iletişim ağları.

Bu gruplara, şu anda aşına olduğumuz *Alcoholics Anonymous* (Adsız Alkolikler), *La Leche League* (Süt Ligi –emzirme konusunda çalışmalar yürütür), çeşitli bilinç yükseltme grupları, sosyal kulüpler vs. örnek verilebilir. Bu grupların belirli bir misyonu vardır ve gönüllülerce yürütülür. Katılım isteğe bağlıdır, çeşitli ideolojiler ve normlar bir aradadır, katılmak isteyen herkese açıktır ve istediğiniz zaman ayrılabilirsiniz. Daha iyi bir toplumda, kamu parası ve/veya kamusal kaynaklarla desteklenebilirler –hepsi katılımcı bir karar alma süreciyle birlikte kararlaştırılır.

Cinsiyet ve Cinsellik

Cinsiyet ve cinsellik, kim olduğumuzu belirlemek açısından esastır. Her ne kadar insanların korkunç acı ve haksızlıklar yaşadığı alanlar olsa da, çok güçlü ve güzel anlamlar da taşırlar. Kavranması güç ekonomik ya da siyasi yapıların aksine; çevremize bakarak, nelerden hoşlandığımızı keşfederek, arzularımıza kulak vererek, diğer insanların ne istediğini sezinleyerek ve bu şeylerin eğlenceli, özgür, teşvik edici ve baskıdan arınmış olarak deneyimlenmesi için neyin gerektiğine kafa yorarak cinselliğe dair kolaylıkla doğru fikirler edinebiliriz.

Aşağıdaki bölümler, sağlıklı bir cinselliğin özelliklerini tanımlıyor ve bu koşulları oluşturmak ve sürdürmek için ne tür bir topluma ihtiyaç duyduğumuz konusunu tartışıyor. Bu tespitler iki nedenden ötürü kapsayıcı olma iddiası taşımaz: (1) Bu konuda eksiksiz olmak için başlığı çok geniş ölçekte ele almak gerekir. (2) Zaten bu araştırmanın, farklı halkların katılımı, geribildirim, sürece dahil olma ve yeniden düşünme aşamalarından geçmeden

tamamlanabileceğini düşünmüyorum; daha önceden bilmediğimiz yeni şeyleri öğrendikçe gelişecektir.

(1) Sağlıklı cinsellik bağımsız ve birbirine bağlı bir şekilde hareket eden güçlü ve gerekli bir ifade biçimidir ve her insanın hayatında büyük öneme sahiptir.

Cinsiyet ve cinsellik belirli bir amaç için araç olabilir; üreme gibi (en azından heteroseksüel ilişkilerde), ancak teknolojinin eriştiği yeri göz önünde bulundurursak artık ne bir yumurtayı dölemek için sekse ihtiyaç vardır ne de bir aile kurmak için biyolojik bir ebeveyne. Dolayısıyla pek çok insan cinselliği kısmen de olsa çocuk yapmak için kullanıyor olsa da, cinsiyeti ve cinselliği zevk için, kim olduğumuzu daha iyi anlamak için, yakınlık kurmak için yaşadığımızı düşünmek daha doğru olacaktır. Sıradan bir eylemiş gibi davranmak meseleyi ciddi bir şekilde hafife almak olacaktır.

Cinsellik hem bir ihtiyaç hem de bir istektir ve bu yüzden istek ve ihtiyaç duyduğumuz diğer şeylerle ortak noktaları vardır –tıpkı dayanışma, çeşitlilik, eşitlik, sanatsal ifade, lezzetli yiyecek, meşguliyet sağlayan bir iş gibi. Cinsellik ne kimseyi zenginleştirir ne de fakirleştirir; herhangi bir mülkiyet de yaratmaz, bir haktan mahrum da etmez. Bunların yerine, sadece var olmak için, varlığımızı ya da başka bir varlığa yakın olmayı deneyimlemek için gittiğimiz bir yerdir. Genellikle bir olaydan ziyade bir süreçtir, fakat bazen sadece bir olay da olabilir. Her durumda, cinsellik, sırf kendi başınıza ya da başkaları eşliğinde ihtiyaçlarınızı/isteklerinizi talep ettiğiniz yerdir. Bu süreçte, en derin kapılarınızı aralarsınız; yapmak zorunda olduğunuz için değil, yapmak istediğiniz için ve bunu istemek güçlendirici ve hayat doludur.

(2) Sağlıklı cinsellik bazen akışkandır ve geniş bir davranış ve hisler silsilesini kapsar, genital merkezli seksten dans etme, şarkı söyleme, dokunma, oynama gibi erotik, duygusal ya da cinsel eylemlere kadar.

Eğer cinsiyet ve cinsellik haz duyma, kendimiz olma, aidiyet ve başkalarıyla bağ kurma hissini aradığımız yer ise gerçekleştirildiği ve öğrenildiği ortamlara büyük bir özen göstermeliyiz. Çok değerli bir yanımızdır bu ve insan olmanın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yüzden de en üst seviyede ilgiyi hak eder.

Ebeveynler ve aileler muazzam bir destek almalıdır ki onlar da buna ihtiyacı olacak çocuklarına benzer şekilde bir destek sunabilsin. Böylece çocukları koşulsuz sevebilir, bedenlerine değer verilir ve zarar görmeleri engellenir, zihinlerinin özgürce dolaşması, fakat

aynı zamanda da sığınacak bir liman bulabilmeleri sağlanır, arzuları onaylanır, karşılık bulur ve asla aşağılanmaz. Ebeveynlerin aynı zamanda birbirlerinin cinsel partnerleri olduğunu göz önünde tutacak olursak, cinselliklerini mahrem tutacaklardır, fakat ister istemez cinsel bir enerji yayarlar. Normal bir çocuğun yarısı kadar güçlü sevgileri olan bir çocuk bile bu enerjiyi alacaktır, dolayısıyla ebeveynlerin yaydığı enerji; saygı, ilgi ve aynı zamanda uygun bir seviyede cinsel arzu içermelidir. Doğru değil mi? Neden olmasın? Ebeveynler cinsel partner değillerse, birden çok cinsel partnerleri ya da farklı bir ilişki yapıları varsa da, aynı şekilde çocuklarına hayatlarının bu özel alanıyla ilgili nasıl mesajlar ileteceklerini düşünmek zorunda olacaklar. Ebeveynlerin cinsel yaşam tercihleri ne olursa olsun, çocuklar tamamen kendi başlarına bırakılma ile kesin sınırlar belirleme arasında ilerleyen çok özel bir çizgi üzerinden yoğun fiziksel sevgi ve ilgi alabilmeliler. Tüm bu karmaşık, zorlu, incelikli hedeflere nasıl ulaşacağız? Bildiğim tek yol, deneyimle: Başkalarının nasıl yaptığını görerek, kendi yaşadığımız biçimi anımsayarak ve diğer insanlardan öğrenerek. Böylesi bir öğrenme, cemaatler ve aileler konuşmak ve paylaşmak için zaman ayırdığında mümkündür.

Okullar ve toplum merkezleri, cinsiyet ve cinsellik konularında merak uyandırıcı, güçlendirici bir eğitim sunmalı. Üreme sisteminin nasıl işlediği, doğum kontrolü ve cinsel sağlık hayati bilgilerdir; ancak bunlar cinsellik eğitiminin yalnızca ufak bir bölümüdür. Rehberlik, yaratıcı yazarlık, sanatsal projeler ve çocukların liderliğindeki destek grupları yoluyla çocukların cinselliklerini keşfetme imkânı tanınmalıdır. Böylece çocuklara, bedenlerinin (ve diğer herkesin bedeninin) çok değerli olduğu, biriyle cinsel bir deneyim yaşamının saygıdeğer, karşılıklı, güvenilir ve keyifli bir şey olduğu yönündeki güçlü mesajlar iletilmelidir. Ayrıca çocukların çevresinde her zaman, istedikleri her şeyi konuşabilecekleri daha büyük çocuklar, akranlar, yetişkinler olmalıdır.

İş hayatının yeniden düzenlenmesi ve evde özel alanda gerçekleşen çocuk bakımının payının azaltılması yardımıyla, toplum artık kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerini ve cinsellik tanımlarını ortadan kaldırmalıdır ki insanlar kendileri için uygun gördükleri kimlik ve ilişki arayışında özgür olabilsinler. Kültür; sanatı ve müziği cinsel farklılıkların ifadesi ve pekiştirilmesi için farklı kanallar yaratmaya teşvik etmelidir. İşyeri; uzun bir günün ardından, insanın arzulandığını ya da arzuladığını düşünmesini imkânsız kılacak kadar sıkıcı, yabancılaştırıcı, zorlu olmamalıdır. Aslında uzun iş günleri de olmamalıdır. Belki de iş hayatının yeniden düzenlenmesindeki kriterlerden biri şu olmalı: İnsanlara eve gitmeleri ve seks yapmaları için yeterli zaman ve enerji kalıyor mu?

Son olarak, bir kişinin cinsel kimliğinin zaman içerisinde değişebileceği, –farklı yönelimlere ve pratiklere kapıların açılıp kapanabileceği– kültür ve toplum genelinde kavranmalı ve bu kişilere çeşitli şekillerde destek sunulmalıdır. Ayrıca kişi cinselliğe ve cinsiyete yönelik hayat boyu “poliamorik” bir yönelim içerisinde bulunup çok farklı kimliklere, formlara ve bunları ifade etme biçimlerine aynı anda sahip olabilir. Ya da kişi hayat boyu mutlu bir tekeşlilik yaşayıp tüm bu diğer seçenekleri cinselliğin olası ifadeleri olarak da kabul edebilir.

- (3) Sağlıklı cinsellik güçlüdür, ancak kimseyi mağdur etmez. Bazen acıya neden olsa da her zaman güvenlidir.

Üniversitedeyken, siyaseten doğru lezbiyen arkadaşlarım, siyaseten doğru cinsellik yaşama gayretlerini anlatıp eğlenirlerdi. Sırayla, her biri beş dakika “üste” geçiyormuş. Fakat seks herkesin eşit konuşma hakkının olduğu politik bir toplantı ya da herkesin eşit miktarda yetki sahibi olduğu bir iş ortaklığı değildir. Bana göre seks; savunmasızlık, iktidar, kontrol etme ya da kontrol edememe duygularına dair derin, zevkli ve hatta acı veren hisleri anlamak için gittiğimiz bir yerdir. Belki de ruh eşi olarak özverili “üsttekini” bulmuş, hayat boyu “alttaki” kişisinizdir ve kronometreleri çoktan rafa kaldırmışsınızdır. Belki de zevk ve acı arasındaki çizgide dolanıp durmak sizi en çok baştan çıkaran şeydir ve partnerinizle bu konuda anlaşmışsınızdır ve bazen (zarifçe) acı hissetseniz de mağdur değilsinizdir.

Bir gün ne tür bir toplum yaratacak olursak olalım, cinsellikle ilgili üstesinden gelmemiz gereken duygusal ve fiziksel incinmeler olacaktır.

Bir arkadaşım küçük bir çocukken korkunç bir araba kazası geçirmişti. Erkek kardeşini kaybetmişti ve vücudunun büyük bir kısmında ağır yanıklar vardı. Bu kazanın verdiği duygusal ve fiziksel acı hayatını belirgin bir şekilde etkiledi. Bir keresinde bana vulva dudaklarına (yoksa klitorisi miydi?) piercing taktırdığını söylemişti. İrkilmiştım. “Acıtmaz mı?” diye sordum. Basitçe evet ya da hayır demedi, bunun yerine, hayatı boyunca acı ve kayıpla baş ettiği karmaşık ve uzun ilişkiyi anlattı. Bedeni üzerinde çalışmalar, ameliyatlar, çeşitli tedaviler denenmişti. Hayatının bu kısmında cinselliğini kullanıyor ve özellikle genital organını deldiriyor, acıyla kurduğu ilişkiyi anlamaya çalışıyordu. Onu tamamen anladığımı söyleyemeyeceğim, ama ifade seçimini desteklediğimi söyleyebilirim.

Borneo adası hakkında okuduğum bir kitapta yazar, erkeklerin, birleşme esnasında kadın partnerlerinin cinsel hazlarını artırmak için penislerinin içine çeşitli sert dikenler, çöpler (ya da başka şeyler!) yerleştirdiklerinden bahsediyordu. Tahminen bunu kadınlarla deniyorlardı ve kadınlar sahiden de bu işte bir yarar görüyordu. (Bense yine irkildim.)

“Başkalarına, kendine davranılmasını istediğin şekilde davran” altın kuralı, konu sekse geldiğinde söz konusu değildir. Sizin başkalarına yaptığınız şeyleri onlar size yapmak istemeyebilir. Onları zorlayamazsınız. Doğru olan da budur. Cinsellik geniş (duygusal) alanlarda, çok az kısıtlamayla, dilediği gibi var olabilmelidir. Eğer birinin kendi özel hayatında yaptığı şey sizi rahatsız ediyorsa, siz kendinize bunu yapmayın.

Öte yandan, bir an durup bizi irkilten şey üzerine düşünmenin yararı olabilir. Ondan öğrenilecek bir şey olabilir ve birbirimize önerebileceğimiz deneyimlerimiz olabilir. Önyargısız olmak beynimizin fişini çekeceğimiz anlamına gelmez. Eğer birilerine önem veriyorsak, ihtiyaçları olduğunda yanlarında olmalıyız. Arkadaşım acıyla ilgili meseleleriyle uğraşırken orada olup ona yardım edebilirim. Kimilerinin “adil tanık” diye adlandırdığı insan olup (bkz. Patrick Carnes) durumun gerçeğe uygunluğunu tartabilir, sarılacak bir kucak sunabilir, ihtiyacı varsa yeni bir bakış açısı getirebilirim. Böyle samimi alışverişleri destekleyen, hatta eldeki okul, medya vb. gibi iletişim kanallarını kullanarak bunları teşvik eden bir toplumda, belki de insanların acılarını cinsel birleşmede tekrarlama olasılıkları azalacaktır. Ya da belki de en azından bu konuda daha doğru tercihte bulunacaklardır.

- (4) Sağlıklı cinsellik çeşitli duygu ve ifadeleri içinde barındıran, fakat aynı zamanda hakları ve sorumlulukları dengeleme ihtiyacını destekleyen ailelerde, toplumlarda, kültürlerde öğrenilir.

Günün birinde her ne şekilde bir toplum yaratacağsak yaratalım, tecavüzden, cinsel tacizden, zorlamadan tamamen kurtulmamız mümkün olmayabilir. Gelecek kuşaklar, yasal korumayı güçlendirecek güçlü ve adil bir yargı sistemini teşvik etmelidir, ancak bu tür suçlara karşı oluşturulacak en temel savunma; aile, okul, işyeri, yerel cemaatler gibi, insanların haklara sahip olmakla beraber başkalarının haklarını koruma sorumluluğu duyduğu bir düzeni oluşturabilecek kurumların varlığı olmalıdır.

Ailede, cemaatte, işte ve politik alanda insanlar isteklerini/ihtiyaçlarını karşılama fırsatına sahip oldukları kadar, diğer insanların da sahip olmasını gözetmelidir. Bu sayede, örneğin işyerinde, kararları onlardan en çok etkilenecek kişilerin almasının temel bir prensip olduğunu öğrenirseniz, bu kavram bağlamında pratik geliştirmiş olursunuz. Bu prensip yatak odasında da işyerinde olduğu kadar geçerli bir ilkedir. Eğer sadece size etki edecek olan cinsel bir serüven konusunda isteksizseniz, karar verme yetkisi yüzde yüz sizdedir. Dedikleri gibi, hakkınıza sahip çıkın. Diğer yandan, sizin arzularınızdan etkilenecek bir partneriniz varsa eğer, bu kez sizin bu serüvenden el çekmeniz, kararı ondan etkilenecek olan diğer kişiye bırakmanız gerekir. Eğer, örneğin kafanızda bir tavus kuşu tüyüyle sokaklarda çırılçıplak dolaşıp çalımla yürümek sizi ileri derecede tahrik ediyorsa, serüveniniz sizi görmek zorunda kalan bütün insanları etkileyeceğinden, tek karar mekanizması siz olamazsınız.

Daha iyi bir toplumda şiddet, zorlama, hatta cinsiyet ve cinsellik kapsamındaki uygunsuz davranışlar karşısında en büyük caydırıcı faktör, hayatın tüm farklı alanlarında deneyimlediğimiz dayanışma, eşitlik ve çeşitlilik olacaktır. Bu prensipler doğrultusunda nasıl davranmamız gerektiğini öğrenecek ve bu bilgimizi kendi özel ilişkilerimize ve rehber, “adil tank”, ebeveyn, akran, toplum üyesi gibi rollerimize taşıyacağız.

(5)(Daha iyi bir dünyanın yokluğunda) sağlıklı cinsellik çaba gerektirir. Buna *kasıtlı* olmak diyelim.

Cinsiyet ve cinselliğin (çoğunlukla) erkeklerde derin biyolojik dürtülerle kendiliğinden ortaya çıktığı ya da (çoğunlukla) kadınlarda romantik bir kendinden geçme hâline bağlı olduğu şeklindeki belli bir efsaneyle yaşadığımızı düşünüyorum. Elbette cinselliğin biyolojik nedenleri vardır ve cinsel haz sevgi kaynaklı olabilir; fakat bu konuda da biraz daha *kasıtlı* olmaktan zarar gelmez! Belki de bu efsaneler bu yüzden vardır –bizi cinselliğimiz konusunda kasıtlı olmaktan *kurtarmak* için. Ne de olsa, utanç verici bir şey bu. Cinselliği, üzerinde hiçbir kontrolümüzün olmadığı kendimizin anlaşılması güç bir yönüne sevk etmek çok daha kolay olurdu.

Anneliğe adım atan, tam zamanlı çalışan ve de evin ve toplumun talepleri için koşuşturan bir arkadaşım geçenlerde bana hiçbir cinsel isteğinin olmadığını ve eskiyi aradığını söyledi. Belki ilgisini yeniden çekmeyi sağlayabilir diye erotik bir şeyler okumasını önerdim ona. Epey bir şaşırıldı. Sanırım kendiliğinden istek duymuyorsa ona hiçbir şeyin yardımcı olamayacağını

düşünmüştü. Aslında cinsel yanımızla kucaklaşmak için yapabileceğimiz birçok şey vardır ve daha iyi bir toplumda bu tür bir yenilenme, istenen ve desteklenen bir şey olacaktır.

Geniş bir yelpazede erotik kitaplar, filmler, müzikler olacaktır. Destek grupları, kılavuz kitaplar, rehberler, arkadaşlar ve bu önemli parçamızla temas (!) içerisinde olmamız için yeterli zamanımız olacaktır.

Tabii “geniş bir yelpaze” derken parametreler de olmalıdır. Ya eğer birisi başkalarının baskıcı nitelendireceği bir cinsel “yenilenme” arayışındaysa? Bu durum, pornografiye ilişkin sorunu gün yüzüne çıkarır ve tabii aynı zamanda, erkek gücünün kadınları (ve bazen çocukları), çoğunlukla şiddet kullanarak cinsel boyunduruk altına almak ve nesneleştirmek için kullanılmasının uzun ve iç karartıcı tarihini de. Belki katılımcı ekonomi bu konuya da kısmen el atacaktır. Kadınlar ekonomik nedenlerle kocalarının kölesi olmayacak; hayatlarını kazanmak için seks işçiliği yapmaya gerek duymayacak; bedenleri, cinsellikleri ve diğer her şeyleri kendi iradelerine teslim edilecek ve saldırıya uğramayacaktır. Dahası, erkekler kadın bedenini erkekliklerini ispat edecekleri bir savaş meydanı gibi kullanma ihtiyacından azat edilecektir.

Peki ya tecavüz son bulmazsa? Peki ya (daha iyi toplumumuzun henüz engel olamadığı) bir dürtü erkeklerin kadınları “öteki” olarak görüp cinsel taciz ve tecavüze yeltenmesine neden olursa? İki tarafın da rızası olmayan her türlü cinsel ilişkinin yasal olmayacağını söylemeye gerek bile yoktur. Peki ya insanları tahrik etmek için istenmeyen bir cinsel ilişkiyi ya da onun tasvirlerini gösteren pornografi, erotik sektör ne olacak? İstek dışı cinsellik gibi aktivitelerin yasaklanabileceği, hatta yasaklanması gerektiği açıktır; ancak fantezilere, hikâyelere ve imgelere de yasak getirilmeli midir?

Bu sorulara cevap vermek için açık müzakerelere ve toplum bazında çözüm aramaya ihtiyacımız var. Seks sektöründeki parametreleri mantıklı bir biçimde gözden geçirmesi için olumlu bir görüşe sahip, cinsiyeti ve cinselliği benimseyen insanlara ihtiyacımız var. (Cinsellik uzmanı) Susie Bright kendi web sitesinde, ağlamak ya da mastürbasyon yapmak ikileminde kaldığı bazı pornolara rastladığından bahseder. Şüphesiz cinsellik konusunda “kasıtlı” olan bütün bir toplumun (hatta “daha iyi” bir toplumun bile), cinselliği onaylayan bir kasıtlılıkla parametreleri yorumlamak için tam da bu gri bölgede bir süre dolaşması gerekecek.

Çocukların, Yaşlıların ve Birbirimizin Bakımı

Cinsiyetçi işbölümünün topluma maliyeti yüksektir ve iyi bir toplumda, tüm alanlar – politika, ekonomi, cemaat ve akrabalık– kurumlarımızda ve günlük pratiklerimizde cinsiyetçiliğin oluşumunu nasıl engelleyeceğimizi çözmeye çalışacaklardır. Çocuklar “toplumsal cinsiyete dayalı” davranışlarla ilk olarak ailede karşılaşır.

Daha iyi bir toplumda, aileler, aile içinde dengeli iş bileşenlerine sahip olmayı hedefleyebilir - bakım gibi, cinsiyete dayalı görevlerin kadın ve erkek arasında eşit paylaşıldığından emin olmayı amaçlamak gibi. Ancak aileler, bakım işlerinin toplumsal cinsiyet çizgilerini aşacak şekilde paylaşımını iyice öğrenseler de, çoğunlukla görünmez olan annelik görevini yerine getirmeye gelince, kadının üstündeki baskı yine de daha fazla olabilir. Bu dengesizlik pahalıya mal olur. Kadınlar anneliğin tamamlayıcı bir parçası olarak görülen özveriyi bileyerek güçlendirirler. Radarlarını başkalarının ihtiyaçlarını algılamak ve onlara cevap vermek üzere incelikle ayarlarlar. Bu esnada erkeklerin ise bazı ihtiyaç taleplerini eledikleri görülür. Kendilerine ayıracak daha fazla vakitleri kalır.

Bu niteliklerin hiçbirinde sorun yok; aslına bakılırsa, her ikisi de gerekli. Kadın ya da erkek tüm ebeveynlerin çocukları için tümüyle hazır bulunacakları ve kendilerini onlara göre ayarlayacakları zamana ihtiyaçları vardır. Bir yandan da bu bakıma ara verip kendi bakımlarına fırsat bulmaya ve/veya ebeveynlik rolü dışında uğraşlarla ilgilenmeye ihtiyaçları vardır. Bu niteliklerdeki sorun, herhangi bir cinsiyetin bunları tekeline almasıdır (veya neredeyse tekeline almasıdır).

Daha iyi bir toplumda, bakım işlerine herkesin daha eşit erişimini (hem bakım vermek hem de bakılmak açısından) nasıl temin edebiliriz? Katılımcı ekonomi, iktidarın ve karar verme yetisinin daha iyi bir toplumda azınlığın elinde adaletsiz bir şekilde toplanmaması amacıyla, işlerin/görevlerin bu yönde yapılandırılması için gerekli yolları ayrıntılı bir şekilde ele alıyor. Benzer bir çalışma akrabalık alanında da yapılmalı. Aile hayatı bakım görevinin kadının üstüne yıkılmamasını temin edecek şekilde nasıl düzenlenebilir?

Katılımcı bir toplumu yönlendiren ilkeler ev dışındaki cinsiyet eşitsizliklerini çözmeye konusunda birçok görev üstlenir. Katılımcı bir ekonomide, herhangi bir gelir eşitsizliği varsa, bu en zor ve yorucu işleri yapanları desteklemek içindir. Kadınların mali açıdan erkeklere bağımlı olması söz konusu olamaz. Dolayısıyla kadınların adaletsiz ve dengesiz bir şekilde yalnızca ev içinde konumlanması hususunda hemfikir olan sistemik baskının büyük bir nedeni ortadan kalkar. Kurumların yapısı karar alma mekanizmasına herkesin eşit erişimini

sağlayacaktır, böylelikle kadınlar ve erkekler güçlendirilmiş rollerde eşit derecede deneyimli olacaklardır. Katılımcı ekonomi dışarıdan sistemik baskı oluşturarak kadınların ve erkeklerin evde eşit bir zeminde bulunmalarına yardım edecektir; ancak cinsiyete dayalı ve mahrem olan ev içi bakımı etraflıca ele alıp alamayacağından emin değilim.

Buradaki sorunun bir kısmı özel, ailevi olan yapılandırmalara yapısal çözümler bulmaya çalışmaktan kaynaklanıyor. İyi bir toplumdan beklentim de ailevi yapılandırmaların çeşitli olmasıdır —aile olma konusunda doğru ya da yanlışın ne olduğuna dair kamunun ancak küçük bir katkısı olmalı. Çocuk ihmalkârlığı ve çocuk istismarı gibi konularda yasaklamalar elbette ki olacaktır. Ancak umuyorum ki insanların birbirlerini nasıl sevdikleri, birbirlerine nasıl sözler verdikleri, çocuklarını beraber büyütmeyi veya beraber yaşlanmayı seçip seçmemeleri gibi konularda kesin kurallar belirlemekten kaçınıyoruz. Umuyorum ki insanların kısa ve uzun vadede etkileşimde bulunabilecekleri neredeyse sonsuz yol olduğuna itimat ederek farklı modelleri benimseyebiliriz.

Heteroseksüel çiftlerde annelik ve babalık görevlerinin eşit dağılımı konusunu bile kesin kurallarla belirlemek istemem. Annelik ve babalık görevini cinsiyet çizgilerini aşacak şekilde eşit olarak paylaşmanın bütün bir nesli cinsiyetsiz bakıcılar olarak yetiştireceği kanıtlanmış dahi olsa, kesin kurallar belirlemeyi desteklemezdim. Ben ya da herhangi birimiz kim oluyoruz da belirli bir zamanda belirli bir aile için neyin doğru ve mantıklı olduğunu bilebiliyoruz? Bir bebek yeni doğduğunda, emziren anne, annelik görevinin büyük bir bölümünü yapacaktır. Bu apaçıktır ve biyoloji tarafından dikte edilmiştir (bebeğin emzirildiğini varsayarsak). Bu bağlamda babalar da başka birçok bakım-büyütme görevi üstlenebilirler, dolayısıyla arada büyük bir eşitsizlik olmak durumunda değil. Ancak, şu bir gerçek ki, emziren annenin çocuğunun ihtiyaçlarına doğrudan biyolojik bir şekilde uyum gösterişi, erkeğin deneyimleyemeyeceği bir durum. Belki anne emzirmemeyi tercih edecek; baba birincil bakıcı olacak ve dolayısıyla kendini sürekli bebeğin ihtiyaçlarına göre ayarlamasından kaynaklanan yoğun bir bağ geliştirecektir. Ya da belki de ebeveynler bu işi aralarında hatta başkalarıyla eşit olarak paylaşacaklardır.

Ailelerin bu rolleri nasıl hayata geçireceklerine karar vermek kamunun işi değildir.

Ancak her yeni neslin kendi ailesinden daha fazlasına güvenebileceğini/bağlılık duyabileceğini temin etmek kamunun görevidir. Neden? Çünkü, cinsiyetçiliğin yeniden üretildiği kilit nokta olan bakım işinin cinsiyetten arındırılmasına yardımcı olacaktır bu.

Bakım işinin toplumsallaştırılması, ama bir yandan da ailelerde bireysel özgürlüklerin korunması cinsiyetçi akrabalık yapılarının çözülmesi sürecini başlatacak ve aynı zamanda ailelerde çeşitliliği destekleyecektir (Bkz. *New Family Values*).⁶ Bu, nesiller boyunca sürecek bir süreçtir ve açıktır ki bu süreç toplumun başka alanlarında başka çalışmaları da gerektirecektir, ama kendini günlük yaşamın her aşamasında cinsiyetçi olmayan pratiklere adanmış bir toplum için, özellikle dikkat edilmesi gereken bir noktadır bu. Bakım işini toplumsallaştırmamızın gerekliliğinin beş nedeni şöyledir:

(1) Çocuklar geleceği temsil ederler.

Bir sonraki nesil —kendi çocuğunuz olsun olmasın— bizim ortak karmaşalarımızı ve başarılarımızı miras alacaktır. Onlar bizim geride bıraktığımız çöple ne yapacaklarına karar verecek mühendisler olacaklardır. Bizim yarattığımız hazineleri nasıl koruyacaklarını onlar düşünüp bulacaklar. Yaşlandığımızda bize bakacak olanlardır. Bakımı sürdürmekten öte bir görevleri yoktur. Onları gözeten bir toplumda doğmak sadece hakları değil, böyle bir toplum daha *iyi bir ihtimalle* bizim de kişisel çıkarlarımızdır.

(2) Kadınların kamusal alana katkıda bulunmalarına ihtiyacımız var.

Ayrıca bakım işini cinsiyetsizleştirmek için etkili yollar bulabileceğimizi ümit edelim. Kadınlar bakım işinde aslan payını üstlenmişlerse, bu durum onların daha fazla yıpranması, toplumun diğer alanlarına daha az katılmaları ve bizim onların katkısından mahrum kalmamız sonucunu doğuracaktır. Tıpkı bazı gruplar gün boyunca güçsüzleştirici işlerle meşgul oldukları için katılım konusunda yetersiz kaldıklarında gerçek bir demokrasiden bahsedemeyeceğimiz gibi, bazı gruplar sürekli uykusuz kalıyor ve özel bakım sorumluluklarından dolayı fazlaca yoruluyorsa, yine gerçek bir demokrasi söz konusu olamaz. Demokrasi konusunda gösterdiğimiz özen “herkesin söz hakkı olmalıdır” ilkesinden değil, daha iyi bir dünya yaratma konusunda süregelen çabamızın kolektif hayal gücümüz ve irademiz olmadan bir yere varamayacağındandır.

(3) Ailelerde bakım görevlerinin cinsiyet yapılandırılması nasıl olursa olsun, herkes kamu kurumlarının sağlayacağı bakım hizmetine ihtiyaç duyar (güçlendirici işlere ihtiyaç duyduğu gibi.)

Michael Albert ve Robin Hahnel, dengeli iş bileşenlerinin güçlendirici ve zayıflatıcı işlerin adaletli bir karışımdan oluşması; böylelikle herkesin karar verme mekanizmasına katılacak

şekilde eşit derecede güçlendirilmiş olması gerektiğini öne sürmüşlerdi. Ama ya bakım görevi bu dengeli iş bileşenlerinin dışında tutulursa?

Bakım görevi ne can sıkıcı ne de güçlendiricidir. Her ikisi ve hiçbiridir. Sonsuz bir sabrın yanı sıra yaratıcı bir enerji gerektirir. Bu başlı başına bir alandır, çünkü bakıcı, çoğunlukla tekrarlanan görevleri ezbere yerine getirmesine rağmen, bakılan insanın duygusal hâlini gözetme konusunda sorumluluk sahibi konumdadır. Bu sorumluluk adaletsiz bir şekilde kadınların üzerine yıkılmıştır. Nancy Folbre *The Invisible Heart*'ta⁷ “bakım işini”, “insanların birbirlerine genellikle isimleri ile hitap ettiği, yüz yüze ilişkilerde, sevgi ve saygı gibi nedenlerden dolayı yapılan” bir iş olarak tanımlıyor. “Bu işin çoğu aile üyeleri için yapılır. Tamamının olmasa da büyük bir kısmının şefkat boyutu belirgindir.”⁸

Bakım işinin paylaşımı kamusal olarak da yapılandırılmalıdır, yoksa bakım işini kadınların üstüne yıkan biyolojik/cinsiyetçi baskı galip gelecektir. Teker teker ailelerin ne yapmaları gerektiğini dikte edemeyiz; ama ebeveynlerinden nasıl bir bakım görüyor olursa olsun, her bireyin bakım işine erişiminin olmasını temin edebiliriz; böylelikle onlar da bu işin nasıl yapıldığını öğrenir ve bu becerilerini geliştirirler.

Herkes doğrudan bakım görevi yapacak mı? Muhtemelen hayır. Bazı insanların yaratılışı bu yönde olmayabilir ve bu insanlar birçok dolaylı yoldan bakım görevine dahil olabilirler. Ancak benim tahminim herkesin bakım işine doğrudan dahil olmaya dair bir yol bulabileceği yönünde. Bakım işinin çeşitliliği göz önüne alındığında, kendine bu alanda yer bulamamak zor olsa gerek. Bez değiştirme, bir spor takımına koçluk yapma, satranç öğretme, işyerinde çıraklık eğitimi verme, hatta sadece ihtiyacı olduğunda komşunuzun bebeğine bakma gibi işler yaparak insanların toplu ihtiyaçlarına katkıda bulunmuş olursunuz.

Bu süreçte, küçükler birçok farklı kaynaktan bakım göreceklerdir. Dolayısıyla bunu cinsiyete dayalı olmayan bir şekilde deneyimleyecekler ve büyüdüklerinde bu alandaki temayüllerini cinsiyetle belirlenmemiş bir şekilde sürdürmeyi daha iyi başaracaklardır.

(4) Bakım görevi toplumsallaştırıldıkça görünmezliği azalacaktır.

Bakım görevini dengeli iş bileşenlerine dahil etmenin bir diğer getirisi ise bakım görevinin görünmez kılınmasını yapısal olarak imkânsızlaştırmasıdır. Bu demek değildir ki herkes herkesin çocuğunu büyütme yardımcı olmak zorunda; ancak herkes gelecek neslin yetişeceği güvenli, besleyici ve eğitici ortamı yaratmaya katkıda bulunmak zorundadır.

Herkes diğerlerinin ihtiyaçlarının sağlandığına emin olacak ağın/dokunun parçası olmak zorundadır. Böylelikle, bakım görevinin işleyişinin farkında olmalı ve kendilerini ona göre ayarlamalıdır. Tekdüze ve güçlendirici işleri yürüttüğünüzde işi nasıl organize edeceğinize dair daha iyi kararlar aldığınız gibi, bakım görevinin dengeli iş bileşenlerine dahil edilmesi de benzer şekilde daha iyi bir karar alma mekanizması oluşturacaktır; çünkü size daha fazla yatırım yapılmaktadır.

Çocukların bakımını kolektif bir sorumluluk olarak gören ve bu görevin paylaşılması için kurumlar oluşturan bir toplum, günlük hayat, ekonomi ve siyaset gibi alanların düzenlenmesinde daha iyi kararlar alacaktır. (Şu an için odaklanılan nokta çocuklar olmakla birlikte, açıktır ki bakım işinden fayda sağlayacak birçok farklı yaş grubu ve insan tipi vardır. Esasında, bundan fayda sağlamayacak herhangi bir tip ya da grup insan tahayyül edemiyorum.)

(5) Son olarak, eğer gelecek nesiller tüm yetişkinlerden (herhangi bir şekilde) bakım görürlerse, bakım görevi gitgide daha az kadın merkezli olacaktır.

Bir toplum çeşitli aile biçimlerini benimsemiş olsa bile, doğum yapan ve emzirme yetisine sahip olan hâlâ kadınlardır. Bu biyolojik baskılar kendi başına ele alındığında büyük ihtimalle şu sonuca varılır: Kadınlar çocuğun ilk aylarında ve erken yıllarında birincil bakıcılar olacaktır. Ancak, kadının birincil bakıcı olma potansiyeli bakım işinin “kadın işi” olarak görülmesi veya deneyimlenmesi anlamına gelmek zorunda değil. Emziren annelerin yemekleri erkekler tarafından hazırlanıp sunulabilir. Dengeli iş bileşenlerindeki görevi, yeni doğan bebekli aileleri desteklemek ve onlara bakmak olan erkekler (ya da kadınlar), çoğunlukla anneye ve/veya diğer aile üyelerine destek olacak ve onlara bakım sağlayacaklardır: temizlik yaparak, yemek pişirerek, diğer çocukların bakımını üstlenerek, yüksek sesle kitap okuyarak, müzik çalarak ve yeni annenin birbaşına bırakılmasını engelleyerek vb.

Eğer yaşlı bireylerin aileyle yaşamaları için sosyal destek sağlanırsa, bu yeni doğan bebekleri olan ailelerde bir başka kucak, bir başka omuz, başka çeşit şarkılar anlamına gelir, ki bu da yeni doğan bebekli aileler için çok değerlidir.

Evin dışında ise yeni doğan bebekli aile üyelerine duygusal destek sağlanabilir. Oyun alanlarında çalışan görevliler anlaşmazlıkları çözmeye yardımcı olabilir, çocukların güvenliğini sağlayabilir, gerektiğinde yara bandı yapıştırabilir ve yorulduklarında çocukları

evlerine götürebilirler. Öğretmenler, özel hocalar ve danışmanlar ailenin diğer çocuklarının eve, annenin desteğine ihtiyaç duyacak hâlde değil de rahat ve kendinden emin bir ruh hâlinde dönmelerini sağlayabilirler.

Emziren anne, olması gerektiği gibi incelikli bir bakım ağının bir ögesini oluşturacaktır. Zaman zaman bakım işi (emzirme örneğinde olduğu gibi) kısmen biyolojiden kaynaklansa da böyle bir ortamda büyüyen çocuklar bunu cinsiyetten bağımsız olarak algılayacaklar. Çocuklar bakım becerilerini hem kadınlardan hem de erkeklerden öğrenecekler. Bu görevin değeri kabul edilecek ve herkesin işinin bir parçası olarak görülecektir. Bu durum, ailenin yapısı nasıl olursa olsun -bekâr anneler, heteroseksüel ebeveynler, homoseksüel ebeveynler, birden çok ebeveyn, geniş aileler vb.- hayata geçirilebilir.

Sonuç

Akrabalık alanı, insanların özel aşk “sanatı”nı ve mahremiyetini yaşadıkları, cinselliklerini ifade ettikleri, çocuklarını yetiştirdikleri ve bakım görüp bakım sundukları yerdir. Toplumun ekonomik, politik ve kültürel alanlarından daha (kişiyeye) özeldir, ancak yine de bu alanın özgürlüğü, adaleti, dayanışmayı, çeşitliliği ve hoşgörüyü engellemek yerine tüm bunları desteklediğinden emin olmamız için herkesin katılımı gereklidir.

Özel ve kamusal alanlar arasındaki geçişen sınırlarda müzakerelerde bulunup bir sonuca varmak, akrabalık alanında en iyi uygulamaları geliştirmek için anahtar bir hamledir. Mesela ellili yaşlarında ve aşk hayatında sorunlar yaşayan bir arkadaşımın durumunu ele alalım. Uzun süredir birlikte olduğu lezbiyen partneri kendini transeksüel olarak tanımladı. Bir erkek gibi hissediyor ve bir erkek gibi sevilip değer verilmek istiyor. Bu durum, “Ben bir lezbiyenim. Erkeklerden hoşlanmıyorum” diyen arkadaşımı (ona L diyebiliriz) nasıl bir konumda bırakıyor? Arkadaşım partnerinin (ona da T diyebiliriz) sadece erkeksi olmaya sıcak bakmasını istiyor. “Neden erkek olmayı istiyor ki?” Aynı sebepten ötürü, bu durum neden L için bu kadar önemli diye merak edebiliriz. T’nin cinsel kimliği değişse de neden L onu sevmeye devam edemiyor?

Cinsiyet kategorilerinin daha az katı bir biçimde uygulandığı daha iyi bir topluma sahip olursak, insanlar biyolojinin belirlediği cinsiyetlerden daha bağımsız olacaklar mıdır? Kadın ve erkek kategorileri kimi çekici bulduğumuz konusunda daha az rol oynayacağından çiftcinsiyetlilik, heteroseksüel ve lezbiyen gibi terimler demode mi kalacak? İnsanları, cinsel kimliklere dayalı eşleştirmelere neden olan sert etiketlerin kullanımından vazgeçirebilir

miyiz? Toplumsal cinsiyetten bütünüyle bir kopuş olacak mı? On beş yaşındaki kızım kendisinin ve arkadaşlarının, bir kişiyi cinsiyetinden bağımsız olarak, sadece o olduğu için sevme anlamına gelen panseksüel olma fikrine sıcak baktıklarını söylüyor.

Peki “biri” nedir? Bazıları için, mesela benim arkadaşım L için, cinsiyet kimliği bir insanı kendi yapan parçalardan biridir. O, kadınlardan hoşlanan bir kadın. Sadece kadın vücudunu ve kadına özgü saydığı nitelikleri çekici buluyor. Ancak şüphesizdir ki, diğerleri için (örneğin panseksüeller için) cinsel çekim cinsiyetten bağımsız bir şekilde de deneyimlenebilir. Ayrıca, daha iyi bir toplumda, lezbiyenler toplumun uç noktalarında yaşamını sürdürmeye çalışan ve örgütledikleri, kurdukları alternatif kurumlarla ve siyasi alanda mücadeleleriyle yıllar içinde kazandıkları özgürlüğü korumak için her daim savunma pozisyonunda bulunmak zorunda kalan bastırılmış bir grup olmayacaklardır. Cinsellik ve kimlik konusundaki pek çok soruyu yöneltme şeklimiz, içinde yaşadığımız toplumca şekillenecektir. Eğer homofobik bir toplumda yaşıyorsak, kişi lezbiyen kimliğini açıklamakta daha az özgürdür. Ayrıca (L ve T'nin durumundaki gibi) bir şey vuku bulduğunda, muhtemelen vazgeçeceği bu lezbiyen kimliğin özelliklerini savunmama konusunda da daha az özgürdür.

Ayrıca, erkeklerin daha fazla güç sahibi olduğu bir toplumda, erkek kimliğini, kadın ve erkek arasında açıkça mevcut olan *iktidar ilişkileriyle* bağlantısızmış gibi kabul etmek mümkün müdür?

Başka bir deyişle, benim arkadaşımın ilişkisindeki “özel” dönüşümler aslında o kadar da özel değil. İlişkinin unsurları kişisel olmakla birlikte, birbirlerini sevmeye çalıştıkları siyasi, toplumsal ve kültürel bağlam, onların seçeneklerinde büyük rol oynuyor. Toplum, sevme sanatında onları nasıl destekleyebilir?

Toplum hepimizi birden —ebeveynleri, aileleri, âşıkları— sevme, bakım gösterme alanlarında kuracağımız farklı akrabalık düzenlemelerimizle bizleri nasıl destekleyebilir?

Benim arkadaşlarım L ve T, bir çocuğa bakmış herhangi biri, diğerleriyle insancıl ilişkilerini ve arkadaşlıklarını sürdüren her insan, cinselliği keşfetmeye ve cinselliği hayatlarında yaşamaya cesaret edenlerin hepsi —bir başka deyişle hepimiz— kişisel “sanatları” geliştirmeyi kendine görev bilmiş bir toplumdan fayda göreceğiz.

Öncelikle daha iyi bir toplumda, akrabalık sanatı ailenin karanlık ve özel kuytularında bırakılmayacak. Tüm alanlarda (ekonomi, cemaat ve siyaset) özgürlüğü, adaleti,

dayanışmayı, katılımı ve çeşitliliği artırmak için çalıştığımız gibi, bu alanların birbirimizi sevmeye ve birbirimize bakım gösterme yetilerimizi geliştirip geliştirmediğini de sorgulamalıyız. Aile ilişkileri ve kişisel ilişkiler elbette ki bir ölçüye kadar özel olacaktır, ancak bu ilişkiler insan emeğinin toplumsal yeniden üretimindeki önemine saygı gösteren, onu destekleyen ve kişisel ilişkilerde sıkıntıya neden olan sistemik baskıyla aktif olarak mücadele eden bir bağlamda gerçekleşecektir. Irkçılığın, cinsiyetçiliğin, homofobinin ve sınıfçılığın bizi bölmediği ve birbirimizi zehirli kalıplaşmış yargular filtresinden geçirmediğimiz ve bu yargulara karşı savunmaların olmadığı bir dünya hayal edin. Bu tür olumsuzluklar, diğer alanlardan yok olunca, akrabalık alanı kendiliğinden gelişecektir. Ancak diğer alanlar ne kadar olumlu olursa olsun, akrabalık alanı bir ikinci önemli bileşene ihtiyaç duyar; o da gelecek her yeni neslin süregelen özeni sürdürmesidir.

Bu makale bu özenin neyi kapsamaması gerektiği konusunda genel bir bakış sunuyor: hayat boyu sürecek bağıllık ve yakın ilişki kurma konusunda ailenin rolü, çocuklarının hayatlarının birçok alanında büyük bir iktidar ve otorite uygulayan ebeveynler karşısında çocukların savunmasız olduğu gerçeği, insanların cinsellik ve cinselliklerini ifade etme ihtiyaçları ve çocukların, yardıma muhtaçların ve yaşlıların bakımı konusunda toplumsal bağların önemi. Tüm bu alanlarda katılımı teşvik etmek, gizlilik ve şeffaflığı dengelemek ve yasaklanması gerekenler üzerine yoğunlaşmak (belli davranışları buyurmak yerine) kamunun görevi olacaktır. Biz sürekli olarak gelişen bir ortama evrildikçe, zihinlerimiz de hiç kuşkusuz bu zor durumlarla başa çıkmada daha serbest olacak. Dolayısıyla akrabalık alanı hakkındaki sorularımızı bu konuya verilecek cevapların zaman içinde değişmesine izin vererek tekrar gözden geçirmeye hazırlıklı olmalıyız.⁹

¹ İngilizcesi “serendipity” olan bu kelime, tesadüfen yakalanan şans anlamına gelir. –ç.n.

² Bu makale, *Real Utopia, Participatory Society for the 21st Century* (Ed. Chris Spannos, AK Press, West Virginia 2008) adlı kitabın üçüncü bölümünden alınmıştır (sf 32-49). Makalenin çevirisini yayımlamamıza izin verdikleri için kitabın editörü Chris Spannos ve makalenin yazarı Cynthia Peters’a teşekkürlerimizi sunarız.

³ Erich Fromm, *The Art of Loving* (Harper & Row, 1956).

⁴ Justin Podur’un aynı kitaptaki çokkültürlülük hakkındaki yazısını inceleyebilirsiniz.

⁵ Sözleri Khalil Gibran’a ait olan bir Bernice Johnson Reagon şarkısı.

⁶ Karen Struening, *New Family Values: Liberty, Equality, Diversity* (Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2002).

⁷ Nancy Folbre, *The Invisible Heart: Economics and Family Values* (The New Press, 2001).

⁸ A.g.e.: xi.

⁹ Bu konularda benimle konuşan ve/veya bu yazının taslaklarına yorum yapan pek çok kişiye teşekkür ederim: Michael Albert, Paul Kiefer, Justin Podur, Lydia Sargent, Steve Shalom, ve Karen Struening, ayrıca, Woods Hole,

---

Massachusetts'te Haziran 2006'dan beri *Z Strategy and Vision Sessions*'in katılımcıları. Ayrıca aşağıdakilerden de faydalandım:

Dorothy Allison, *Talking About Sex, Class and Literature* (Firebrand Books, 1994)

Patrick Carnes, *Sexual Anorexia: Overcoming Sexual Self-Hatred* (Hazelden, 1997)

Nancy Folbre, *The Invisible Heart: Economics and Family Values* (The New Press, 2001)

Erich Fromm, *The Art of Loving* (Harper & Row, Inc., 1956)

Inga Muscio, *Cunt: A Declaration of Independence* (Seal Press, 1998)

Karen Struening, *New Family Values: Liberty, Equality, Diversity* (Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2002)

Shari Thurer, *The Myths of Motherhood: How Culture Reinvents the Good Mother* (Penguin Books, 1994).